

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 25/2009 vp**

Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välisestä sopimuksesta (rahaliikenteen sanomavälitystietojen luovuttaminen Yhdysvaltojen valtiovarainministeriölle terrorismin ja sen rahoittamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi - SWIFT)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 13 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välisestä sopimuksesta (rahaliikenteen sanomavälitystietojen luovuttaminen Yhdysvaltojen valtiovarainministeriölle terrorismin ja sen rahoittamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi — SWIFT) (U 63/2009 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle. Suuri valiokunta on samassa asiassa lähettänyt perustuslakivalio-

kunnalle 9 päivänä lokakuuta 2009 jatkokirjelmän 1. OM 08.10.2009 mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Päivi Leino-Sandberg ja neuvotteleva virkamies Leena Rantalankila, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

— professori Tuomas Ojanen.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Neuvosto hyväksyi 27 päivänä heinäkuuta 2009 yksimielisesti neuvoston puheenjohtajavaltion valtuudet käydä unionisopimuksen 24 ja 38 artiklan pohjalta komission tuella neuvotteluja Amerikan yhdysvaltojen kanssa kansainvälisestä sopimuksesta, joka koskee maksunvälitystietojen välittämistä edelleen Yhdysvaltain valtiovarainministeriön terrorismin rahoituksen jäljittämisohjelmää varten.

Sopimusneuvottelujen taustalla on vuonna 2006—2007 käyty keskustelu SWIFTin (maailmanlaajuinen pankkien välinen tiedonsiirtoverkko) yhteistyöstä Yhdysvaltojen viranomaisten kanssa. SWIFT oli luovuttanut laittomasti satojen tuhansien EU-kansalaisten tietoja Yhdysvaltain valtiovarainministeriön terrorismin rahoituksen jäljittämisohjelmää varten hallinnollisten määräysten nojalla. SWIFT on ilmoittanut ottavansa käyttöön vuoden 2009 loppuun men-

nessä uuden viestirakenteen, jonka kautta Yhdysvaltain viranomaiset eivät enää pääse käsiksi EU:sta peräisin oleviin tietoihin.

Komissio ja neuvosto ovat katsoneet, että yhteistyöstä Yhdysvaltain kanssa on ollut hyötyä ja että sitä tulisi jatkaa. Tämä edellyttää kuitenkin sopimuksen tekemistä Yhdysvaltain kanssa.

EU:n puheenjohtajavaltio on käynyt keskusteluja sopimuksesta Yhdysvaltain kanssa syksyllä 2009. Puheenjohtajavaltio on jakanut jäsenvaltioille myös sopimusluonnoksen, josta ei kuitenkaan ole saavutettu lopullista yksimielisyyttä. On mahdollista, että sopimus tuodaan neuvoston käsiteltäväksi hyvin pikaisella aikataululla.

Sopimuksessa on tarkoitus määrätä sen väliaikaisesta ja välittömästä soveltamisesta sopimuksen allekirjoittamisesta sen voimaantuloon asti. Suomi tulee antamaan unionisopimuksen 24 artiklan 5 kohdan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan sopimus ei tule Suomea sitovaksi en-

nen kuin Suomi on saattanut loppuun valtiosääntönsä edellyttämät menettelyt.

Valtioneuvoston kanta

Suomi ei ole vastustanut oikeudellisten edellytysten luomista tietojen luovuttamiselle, mikäli asiassa löytyy neuvostossa päätöksenteon edellyttämä yksimielisyys. Valtioneuvosto katsoo, että sopimuksella on varmistettava oikeusvarmuus, oikeussuojatoimet ja henkilötietojen riittävä ja asianmukainen suoja.

Perustuslakivaliokunnalla on ollut käytössään jatkokirjelmä 1. OM 8.10.2009, josta ilmenee tarkemmin sopimusluonnoksen sisältö sekä valtioneuvoston kanta. Suuri valiokunta on antanut jatkokirjelmän sisällöstä ja liitteestä perustuslain 50 §:n 3 momentin mukaisen vaitiolomääräyksen, joka on voimassa neuvottelujen päättymiseen saakka.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sopimuksessa on nimensä mukaisesti kysymys rahaliikenteen sanomavälitystietojen luovuttamisesta Yhdysvaltain viranomaisille terrorismin ja sen rahoittamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Tällaiselle tietojenvaihdolle on lähtökohtaisesti hyväksyttävät perusteet. Jos tietojenvaihtoa pidetään tarpeellisena, on valiokunnan mielestä sinänsä hyvä, että sille saadaan sopimusoikeudelliset puitteet.

Tämän kaltaisen EU:n ja kolmannen valtion välillä tehtävän sopimuksen valmistelun yhteydessä on yleisesti syytä korostaa sitä, että sopimuksen määräysten tulee täyttää erityisesti yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan perusoikeuksina liittyvät vähimmäisvaatimukset. Merkityksellisiä tältä kannalta ovat erityisesti EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artikla, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan kiinnittyvä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö sekä Euroopan neuvostossa vuonna 1981 tehty yleissopimus yksilöiden suojelusta

henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä. Valtioneuvoston on syytä kiinnittää huomiota myös perustuslain 10 §:n 1 momentista seuraaviin velvoitteisiin. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sopimuksen laadinnassa on varmistuttava muun muassa tietojen vaihdon välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta sekä tietojen vaihdon edellytysten ja tietosisältöjen määrittelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Näiden lisäksi valiokunta korostaa tietosuojan riittävää tasoa tietoja edelleen siirrettäessä (ks. esim. PeVL 27/2006 vp, s. 3/II) sekä käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta (ks. esim. PeVL 14/2009 vp). Yksityisten tahojen rahaliikennetietojen luovuttamista koskevan sopimuksen yhteydessä on tärkeää huolehtia myös siitä, että rekisteröidyillä on riittävät oikeusturvatakeet tietoja vastaanottavassa maassa.

Jatkokirjelmässä 1. OM 8.10.2009 ilmaistuisa valtioneuvoston kannoissa on perustuslakivaliokunnan mielestä otettu varsin hyvin huomioon edellä mainitut perus- ja ihmisoikeuksien

toteutumisen kannalta merkitykselliset näkökohdat.

Sopimuksen EU-oikeudellinen oikeusperusta ei yleensä ole valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen kysymys. Oikeusperustan valinnalla saattaa kuitenkin olla välillistä merkitystä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta erityisesti silloin, kun valinta vaikuttaa päätöksentekomenettelyyn unionin toimielimissä. Valtioneuvoston on syytä kiinnittää huomiota myös

tähän näkökohtaan, jos valinta voidaan tehdä kahden tai useamman oikeudellisesti perusteltavissa olevan vaihtoehdon välillä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Tuomo Hänninen /kesk
Heli Järvinen /vihr
Ulla Karvo /kok
Elsi Katainen /kesk
Esko Kiviranta /kesk
Elisabeth Naucélér /r

Mikaela Nylander /r
Tuula Pelttonen /sd
Veijo Puhjo /vas
Tapani Tölli /kesk
Tuulikki Ukkola /kok
Ilkka Viljanen /kok
Antti Vuolanne /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander.